

B E R I G T,
HOUDENDE
E E N I G E W E N K E N
O V E R H E T
E E R S T E O N D E R W I J S
A A N
D O O F S T O M M E N,
D O O R
M. VAN HEIJNINGEN BOSCH;
B E N E V E N S H E T
H A N D - A L P H A B E T,
I N H E T
K O P E R G E G R A V E E R D.

De prijs is:

De Plaat, op velin-papier, met

een Berigt, ingenaaid . . . . f 0 - 16 - 0

Op kaartpapier, in een koker f 1 - 0 - 0

14695/B

192

188

216

3-29

Digitized by the Internet Archive
in 2017 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b2932189x>

BOSCH, M. van Heijningen.

[Bib. Med. Ned.]

97

N^o = 3299
8248

B E R I G T,

H O U D E N D E

E E N I G E W E N K E N

O V E R H E T

E E R S T E O N D E R W I J S

A A N

D O O F S T O M M E N ,

D O O R

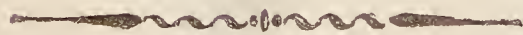
M. VAN HEIJNINGEN BOSCH;

B E N E V E N S H E T

H A N D - A L P H A B E T ,

I N H E T

K O P E R G E G R A V E E R D .

T E G R O N I N G E N , B I J
M. VAN HEIJNINGEN BOSCH.

1821.

M. van Heijningen Bosch

Gezien en goedgekeurd door den Hoogleraar H. D.
GUYOT.

Handwritten text, likely a signature or date, mostly illegible due to fading.

S C H E M A.

V O O R B E R I G T.

- § 1. *De natuur drukt zich aldoo uit in zinnelijke vormen.*
- § 2. *De taal der natuur bij hoorende jonge kinderen.*
- § 3. *————— bij niet hoorende jonge lieden.*
- § 4. *De taal, die de doofstommen medebrengen op het Instituut.*
- § 5. *Derzelve aanleg tot spreken.*
- § 6. *De onbeschaafde staat, waarin de doofstommen zich bevinden bij hunne komst aan het Instituut, en het spelend onderwijs, waarmede men hunne beschaving begint.*
- § 7. *Aanvankelijke ontwikkeling der zielsvermogens door spelletjes, door het bezien van prenten, het nateekenen van eenige voorwerpen, het trekken van mathematische lijnen en geschrevene letteren. Spelend onderwijs van OLIVIER en NIEUWOLD.*
- § 8. *Onderwijs in de Vingerspraak; aard, gebruik en oorsprong van het Hand alphabet.*

-
- § 9. *Formering van letteren tot woorden, beide in de Schrijftaal en in de Vingerspraak, met aanwijzing van de lichaamsdeelen en de omringende dingen. Geletterde kaarten met afbeeldingen. Geteekende figuren op het zwarte bord, enz.*
- § 10. *Hoe men den doofstommen leert verstaan, wat hij doet.*
- § 11. *De methodieke taal der teekenen. Een voorbeeld uit dezelve.*
- § 12. *De voorkeur, welke de doofstomme geeft aan deze methodieke taal boven de Vingerspraak.*
- § 13. *Oefening in het voortbrengen van gearticuleerde klanken en spraak.*
- § 14. *Grondigheid van het onderwijs.*
- § 15. *Zedelijk en verstandelijk doel van het onderwijs en de opvoeding, die den doofstommen bij het Instituut gegeven worden.*

B E R I G T.

Het Hand-alphabet van de Vingerspraak (dactylogogie), welker aard en gebruik in deze bladeren ontwikkeld worden, werd in het licht gegeven, ten einde te voorzien, eensdeels in de behoefte der eerstbeginnende doofstommen, ieder jaar bij het Groninger Instituut aankomende; anderdeels om te kunnen voldoen aan de gedurige vraag naar hetzelfde door hunne ouders en verzorgers, en tevens door de talrijke vreemdelingen, welke de openbare lessen, die iederen woensdag, des morgens te 11 ure, in het gebouw van het Instituut gegeven worden, komen bijwonen.

Om den bezitter van dit Hand-alphabet in staat te stellen, hetzelfde bij voorkomende gelegenheid aan te wenden ten dienste van dergelijke ongelukkigen, welke zich elders bevinden, laat ik hier volgen eenige wensken *over het eerste onderwijs*. Hoe zwak en onvolledig deze mijne vluchtige trekken in tegenoverstelling van het schoone, veel omvattende onderwijs zelf, hetwelk aan dit beroemd Instituut gegeven wordt, ook zijn mogen, geloof ik echter, dat dit weinige welkom zal zijn aan den nadenkenden vriend der menschheid, inzonderheid aan ouders van doofstomme kinderen, die denzelven gaarne eenig onderrigt zouden geven, wisten zij slechts, op welk eene wijze zij

* 3

daar-

daarmede eenen aanvang moesten maken. En ik vlei mij des te meer hiermede, omdat er tot dus verre in onze taal weinig of niets over dit punt is uitgegeven (*).

v. H. B.

---

§ 1. Van het eerste oogenblik af, waarin de mensch zich begint te ontwikkelen, omkleedt de natuur de waarheden, die zij hem bekend wil maken, met zichtbare, ligchamelijke vormen, — vormen, die hij met zijn oog aanfchouwen, aan zijn oor toetsen, met zijne

---

(*) Ouderen of opvoederen van doofftomme kinderen wordt overigens in het algemeen ten sterksten aangeraden, om hunne ongelukkige voedsterlingen reeds van de vroegste jeugd aan orde, werkzaamheid en aandacht te gewennen, hen tot leergierigheid aan te sporen, hun zoo vele voorwerpen en prenten te laten zien, als mogelijk is, hun deze vingerletteren en het letterchrift te leeren, hen veel op het gezigt te laten naspreken, en, zoo vroeg het kan geschieden, handwerken te laten leeren. Van zeer veel gewigt is het ook, dat de ouders hun niet te veel toegeven, het zij uit medelijden, het zij uit zwakheid, en dat zij hen, vooral in hunne spelen en omgang met andere kinderen, naauwkeurig gadeslaan. Dit alles zal zeer veel toebrengen tot verdere ontwikkeling van hunne verstandelijke en zedelijke vermogens op het Instituut zelve, waar zij eerst op hun *achtste* jaar, volgens de wetten van deze Instelling, kunnen worden opgenomen, en alwaar zij dikwijls zoodanig naar ligchaam en zedelijkheid bedorven aankomen, dat hunne opvoeding daardoor *eenige jaren* verachtert, en het ten uitersten moeilijk valt, in hen het aangenomen kwaad uit te roeijen. Ook verdwijnt door vroegtijdige aansporing tot werkzaamheid, beweging en ligchaams-oefening bij doofftommen die stompheid, sufheid, of liever dierlijkheid, welke geene eigenschap der doofftomheid is, maar het gevolg van eene verkeerde behandeling en opvoeding. Bij de 130 doofftommen, welke thans op het Instituut onderwezen worden, bespeurt men van die botheid niets. Integendeel hunne buitengewone vlugheid, levendigheid en vrolijkheid trekken niet zelden de bijzondere aandacht van menschen, die het Instituut komen bezoeken, tot zich.

ne hand betasten, die hij met alle zijne zintuigen onderzoeken en beproeven kan. Zijn ligchaam, zijne spijsze en drank, zijne kleederen, alle voorwerpen, die de natuur en de maatschappij hem ter voldoening zijner behoeften en wenschen aanbieden; alles, wat hij ziet, hoort en aanraakt, valt onder het bereik zijner zintuigen; en de indrukken, die hij van dezelve ontvangt, door zijne verbeeldingskracht aan het verstand overgebracht, door zijn oordeel gewikt en gewogen, door zijn hart opgevangen, en aan het geheugen in bewaring gegeven, leggen den grond van hetgeen hij worden moet, om eenmaal aan zijne bestemming, als mensch en lid der maatschappij, te beantwoorden.

§ 2. Geeft de natuur hare lessen altoos in zinnelijke omkleedsels, ook de taal, waarin zij de in den mensch opgewekte gewaarwordingen en denkbeelden te kennen geeft, de neigingen en driften van haren leerling uitdrukt, en hem de vervulling zijner behoeften doet vragen; is eene zinnelijke taal. Beschouw de hoorende jonge kinderen, welke den moedernaam nog niet stamelen kunnen, drukt de natuur zich bij hen niet uit door een dierlijk geschreeuw, gepaard met teekenen en gebaren, die op de zinnen werken? Is niet de gedurige verandering hunner wezenstrekken, in het bijzonder de werking der oogen, het openen en fluiten van den mond, het bestendig trekken met armen en beenen, is niet elke hunner bewegingen, elke toon, die zij in een gezonden staat hooren laten, eene poging, om hunne nog duistere gewaarwordingen uit te drukken? Bij hen echter verandert dit dierlijk geschreeuw weldra in gearticuleerde klanken, die de redelijke geest in den mensch, door middel van de werktuigen der spraak, voortbrengt, waar-

uit de kunst vervolgens spraak en taal formeert. Zoodanig bewerktuigd, dat hij leeren kan, naar willekeur bepaalde geluiden te geven; zoodanig gestemd, dat hij gaarne zulke geluiden geeft, vormt het hoorende kind, met behulp van het gehoor, naar de bewerktuigde toonen, met welke zijne moeder of opvoedster hem ieder oogenblik onderhoudt, zijne eerste onbepaalde klanken weldra tot afgebrokene woorden, en deze eindelijk tot eene aaneengeschakelde spraak, in welke hij zich al spoedig zoo bepaald weet uit te drukken, dat hij de min bestemde taal, die der teekenen en gebaren, grootendeels kan laten varen.

§ 3. Geheel anders is het gesteld met personen, bij welke het oor, het zij voor de geboorte door de natuur, het zij kort na de geboorte door eenig ongelukkig toeval, zoodanig gesloten is, dat geenerlei geluid tot de ziel kan naderen. Niet eens wetende, dat zij bij heftige aandoeningen geluid geven, en de klanken, door welke hoorende menschen elkander hunne gedachten en begeerten mededeelen, even weinig vernemende, zijn zij buiten staat, om door middel van de werktuigen der spraak, het dierlijk geluid, dat zij nu en dan onwillekeurig uitwerpen, aan hun oor te toetsen, en te wijzigen naar de geluiden, die hoorende menschen geven, en dus hoorbare spraak voort te brengen. Voor hen bestaat derhalve geene andere, dan eene zichtbare taal, die zich uitdrukt in teekens en gebaren. Geen ander middel tot onderhouding van gemeenschap met hunnen natuurgenoot, den hoorenden mensch, bezittende, dwingt de nood hen, willen zij dezen verstaan, en door hem verstaan worden, zich, zoo veel mogelijk, in de juiste uitdrukking dier taal te oefenen en te volmaken. De natuurtaal der
doof-

doofftommen is derhalve *de taal der gebaren en teekenen*, zonder eenig gearticuleerd geluid.

§ 4. Of de doofftommen bij hunne komst aan het Instituut eene taal medebrengen, en welke, zal nu niemand vragen. Zij inzonderheid brengen dat gedeelte van de taal der menschelijke natuurtaalmede, hetwelk zich uitdrukt door gebaren en teekenen, die meer of min levendig bij hen is naar de gesteldheid van hun temperament, en den staat van woestheid of beschaving, in welke zij de eerste levensjaren doorbragten. „Zich alleen in die taal kunnende uiten, heeft de doofftomme, zoo lang hem heugt, zich er krachtdadig aan gewend (zegt de Abt DE L'ÉPÉE, de stichter van de Parijsche Moeder-school, ergens), om zich door de taal der gebaren van de menschen, bij welke hij inwoont, te doen verstaan, en hij zelf verstaat elk, die deze taal bezigt; hij openbaart zijne behoeften, zijne begeerten, zijne neigingen, zijne twijfelingen, zijne ongerustheid, zijne vrees, zijn verdriet enz. alleen in deze taal, en hij bedriegt zich geenszins, wanneer anderen dergelijke gevoelens uitdrukken. De zaken, waarmede men hem belast, bevat en voert hij naauwkeurig uit, en geeft daarvan eene stipte rekenschap. Dit alles is de vrucht van de verschillende indrukfelen, die hij in zijn binnenste ontwaart, en welke hem, zonder bijstand van de kunst, eene spraak of taal geleerd hebben. Deze spraak nu is de taal der gebaren en teekenen.”

§ 5. Boven en behalve de taal der gebaren en teekenen brengen de doofftommen mede, in zoo verre hunne spraakdeelen onbeschadigd zijn, den aanleg, de werktuigen tot het geven van gearticuleerde toonen, hetwelk wij *spreken* noemen. Hunne spraakorganen zijn meestal welgemaakt en onbeschadigd, en

slechts stijf, stroef en moijelijk in werking te brengen, doordien zij nooit tot verstaanbaar spreken gebruikt zijn geworden. Met het onderrigt in de luide spraak kan dus niet te vroeg worden begonnen. (Zie verder § 13.)

§ 6. De meeste doofstommen worden in het ouderlijke huis, uit eene te groote liefde of medelijden, zoodanig vertroeteld of verwaarloosd, en komen dienvolgens zoo ruw, onbeschaafd of bedorven bij het Instituut aan, dat men er zelfs enkelen onder heeft gevonden, welke niet behoorlijk konden *staan, zitten, de voeten opheffen en voortgaan*, zonder het evenwigt te verliezen; weshalve men doorgaans genoodzaakt was, de vorming dier ongelukkigen te beginnen met hun eene goede ligchaams houding te geven, en letterlijk *loopen te leeren*. Indien men dit onderrigt met een ernstig gelaat verrigtte, men zou hen ras een' tegenzin in de school doen opvatten, en bezwaarlijk het doel bereiken. Men maakt daarom van deze zoo noodige ligchaams oefeningen een spel, b. v. met kleine houten geweren, hetwelk men afwisselt met gaan en rennen om den prijs, en meer dergelijke, de eerezucht uitlokkende, oefeningen.

§ 7. Terwijl men op zoodanige wijze de gezondheid en den welstand des ligchaams zoekt te bevorderen, zorgt men tevens voor de ontwikkeling van de zielsvermogens der kweekelingen, eerst door eene menigte van spelletjes, om hen eenigzins met de taal der teekenen en met den onderwijzer gemeenzamer te maken, door hen groote *prentwerken te laten bekijken*, in welke de omtrek en de hoedanigheden van iedere zaak, zoo veel mogelijk, in het oog vallen: een tijdverdrijf, hetwelk men niet te veel kan aanprijzen. Doch men laat hen de prenten niet alleen bekijken, maar
ook

ook de gemakkelijkste voorwerpen derzelve met een stuk krijt nateekenen, hoe wanstaltig dezelve in den beginne ook worden mogen. En dit geschiedt met de bedoeling, om hun oog te oefenen, en aan hun gezigt eene vaste, bepaalde en juiste rigting te geven, zoo doende het inwendige met het uitwendige te regelen en overeen te brengen, hunne hand los en buigzaam te maken, hun verstand met nieuwe denkbeelden te verrijken, hun oordeel op te scherpen, en hun geheugen te versterken. Voorts laat men hen regte, schuinsche, hoekige en gebogene lijnen maken; daaruit laat men hen op eene tafel of zwart bord huizen zamenstellen, met de deur en vensters in den gevel en pannen op het dak, naar het plan van den Duitſchen paedagoog OLIVIER (*), in vroegere jaren door den waardigen NIEUWOLD, ten behoeve van het Instituut, in onze taal overgebracht, en met toepasselijke aanmerkingen en voorbeelden verrijkt. Zoo leeren zij, *al spelende*, ongemerkt de eenvoudigste letterteekenen, als de i, de e, de o, de u, de n, m enz. Dit wordt wederom vervangen door spelletjes, welke de kweekelingen kunnen opleiden tot *tellen, vergelijken, bijeenvoegen, aftrekken* enz.; ten welken einde men hen b. v., met een zoogenaamd Domino-spel, met groote dobbelsteenen en een ganzebord, of dergelijke dingen spelen laat. En van deze zoo gering schijnende middelen weten de menschkundige Instituteur en deszelfs ijverige, door hem gevormde medehelpers eene zoo doelmatige toepassing te maken, dat elke nieuwe vorm van bezigheid den leerling op den weg zijner zedelijke beschaving en verstandelijke volmaking een stapje verder brengt. § 8.

(*) De bekende schrijver van het Orto-epographische Elementarwerk.

§ 8. Op eene even zoo aangename en doeltreffende manier worden zij onderwezen in de letteren van de Vingerspraak. Men bezigt hiertoe het Hand-alphabet, hetwelk in de nevens gevoegde plaat afgebeeld is, en belast doorgaans met dit onderrigt eenen eenigzins gevorderden leerling, of jongen onderwijzer. De vorm dezer letteren is die der gewone Italiaansche schrijffletter. De a, b, c, e, f, g, h, i, k, o, s, t, u, v, w, ij, dient men te maken met de linkerhand; de d, j, l, m, n, p, q, r en z met de regterhand; de k kan ook naar onderen gemaakt worden; de x behoort met twee vingers gemaakt te worden, door namelijk de gekromde wijsvingeren tegen elkander te stooten. Om het gemak maakt men echter gewoonlijk alle de letteren, ook de x, op de ééne, en dan liefst op de regterhand. De j en z worden in de lucht geschreven, de eersten met den uitgestrekten pink, de laatste met den uitgestrekten wijsvinger (*). De onder-

---

(*) Het is onzeker, wanneer en bij welke natie de wetenschap of kunst, om door middel van vingerspraak van nabij en op eenigen afstand, een gesprek te voeren, is uitgevonden. In een oud Spaansch boek, waarvan de Abt DE L'EPÉE een exemplaar bezat, vindt men het Hand-alphabet, in een behoorlijken vorm op 8 koperen platen gesneden. Het gebruik van hetzelfde was destijds te Madrid nog zeer gemeen. De blinde liedjeszangers verkochten hetzelfde in het openbaar, en de schooljeugd maakte er een spelletje van. De invoering in Frankrijk had daar in het eerst dezelfde gevolgen. De Fransche jongelieden bezigden daartoe twee handen, de Spaanschen slechts ééne hand. Bij het Groninger Instituut gaf men dan ook de voorkeur aan het éénhandsche Alphabet. — Dat het onderrwijs der doofstommen waarschijnlijk van hoogen ouderdom is, werd onlangs, met aanhaling van de Schrijvers, die over hetzelfde geschreven hebben, fraai ontwikkeld door Mr. H. O. FEITH, in zijn werk, getiteld: *Redevoering enz., uitgesproken ter gelegenheid van het vijftienvintigjarig feest van het Departement GRONINGEN, der Maatschappij TOT NUT van 't ALGEMEEN*, en aldaar in de aantekeningen bl. 92—126, alwaar ook de geschiedenis van het Groninger Instituut te vinden is.

Hand-alphabet, het welk gebruikt wordt by het Instituut ter onderrigting van Doof-stommen, te Groningen, gesticht door den Hoogleraar H. D. Guyot.

<p><i>A. a.</i></p>	<p><i>B. b.</i></p>	<p><i>C. c.</i></p>	<p><i>D. d.</i></p>	<p><i>E. e.</i></p>	<p><i>F. f.</i></p>
<p><i>G. g.</i></p>	<p><i>H. h.</i></p>	<p><i>I. i.</i></p>	<p><i>J. j.</i></p>	<p><i>K. k.</i></p>	<p><i>L. l.</i></p>
<p><i>M. m.</i></p>	<p><i>N. n.</i></p>	<p><i>O. o.</i></p>	<p><i>P. p.</i></p>	<p><i>Q. q.</i></p>	<p><i>R. r.</i></p>
<p><i>S. s.</i></p>	<p><i>T. t.</i></p>	<p><i>U. u.</i></p>	<p><i>V. v.</i></p>	<p><i>W. w.</i></p>	<p><i>X. x.</i></p>
	<p><i>Y. y.</i></p>	<p><i>Z. z.</i></p>			

derwijzer maakt zijnen leerling iedere letter op de hand voor, en laat hem die namaken. Heeft dezelve een' goeden aanleg, dan leert hij die letteren, tusfchen de dagelijksche spelletjes, binnen drie of vier dagen. Vervolgens doet men hem, door de vingerletteren en de gefchrevene letteren nevens elkander te houden, en van de ééne op de andere te wijzen, en derzelve overeenkomst geheel op toepasselijke wijze aan te toonen, opmerken, dat zij beide hetzelfde voorftellen.

§ 9. Zoo leeren de doofftommen de gefchrevene letteren en tevens de letteren van de Vingerspraak kennen. Door zamenvoeging van enkele letteren leeten zij te gelijk kleinere en grootere woorden formeren, waarin zij de gewone orde volgen, te weten die, welke met den wortel des woords begint, en van de linker- naar de regterhand voortgaat, gelijk men doet bij het fchrijven en lezen. Men leert hun de *waardij* der letteren, dat dezelve namelijk, in zekere verbinding gebragt, niets anders zijn, dan zeer korte afbeeldfels van voorwerpen, hetgeen de leerlingen meestal terftond vatten. (Zie deze § op het einde.) Zijn de voorwerpen, waarmede men den kweekeling bekend wil maken, in de nabijheid, dan wijst men hem, bij het voormaken der letteren en woorden in de Vingerspraak, of in die van het letterschrift, onmiddelijk op de voorwerpen zelve, en ftelt hem, zoo veel mogelijk, in de gelegenheid, om dezelve van alle zijden te bezién en te betasten. Men geeft aan de behandeling der ligchaamsdeelen, ook naar aanleiding van *het Boek der Moeders* van PESTALOZZI, den voorrang, omdat zij de leerlingen het naast betreffen, en altoos bij de hand zijn. Daarna gaat men over tot de namen der kleederen, die zij dragen; tot die der banken, waarop, die der tafelen, bij welke

zij zitten, en verder tot de omringende dingen, welker kring zich dan ongevoelig verder uitbreidt. Zijn de voorwerpen niet *in natura* aanwezig, dan bedient men zich van geletterde kaarten. Op deze kaarten ziet men aan de ééne zijde de afbeelding van een of ander welbekend voorwerp, daaronder den naam van hetzelfde in van een gescheidene letteren, en op de keerzijde hetzelfde woord in aan een gebondene letteren. En ook hiervan maakt men weder een vermakelijk spel; want dit is één der hoofdregelen van de leerwijze, die men nooit verwaarloost, dat men de ernstige zaken gedurig moet laten vervangen door jokkernij en scherts. Dienvolgens bieden somtijds eenige kweekelingen den nieuwen eenen handvol kaartebladen aan, op welke de naam van eenige ligchaamsdeelen geschreven staat. Terwijl men hun den top zijner vingers op ééne der kaarten zet, bij voorbeeld op het woord *voorhoofd*, wijst men hen tevens naar hun voorhoofd en dat van de anderen, alles met gedurige inmenging van kleine bevattelijke zedelesjes, door aanhaling van aangename voorbeelden aangelegener gemaakt. In dier voege laat men hen achter elkander 7 of 8 kaarten zien, mengt dezelve weder onder de anderen, en noodigt hen dan uit, de geziene kaarten er weder uit te zoeken. In sommige, of wel in allen tast de eerstbeginnende mis, en dan geeft dit aanleiding tot hevig gelach en vriendelijke spotternij; terwijl tevens de aandacht, het oordeel en het geheugen van denzelfden worden opgewekt en beoefend. Om de verandering teekent de vlugge hand van een^r ver gevorderden leerling of onderwijzer dikwijls ook, in eene meer dan natuurlijke grootte, den omtrek van eenige voorwerpen met krijt, op een groot zwart bord, hetwelk nevens de tafel eener Afdeeling hangt, en
schrijft

schrijft den naam van het voorwerp *binnen* of *op* de afteekening. Vervolgens maakt men de teekening al flauwer en flauwer, tot dat dezelve geheel verdwijnt, en er niets overblijft, dan het woord.

§ 10. Offchoon de doofftomme nu reeds het ééne en ander gedaan heeft, hij verftaat echter nog niet, wat hij met zijn fchrijven doet. De reden van zijn doen, de beteekenis der letteren en woorden, het doeleinde van het onderwijs blijft hem nog raadfelachtig. Men kan, bij voorb., de woorden *het hoofd* voor hem op de tafel fchrijven, hij zal er even zoo weinig bij denken, als of men in het Fransch gefchreven had *la tête*, in het Hoogduitsch *der kopf*, in het Engelsch *the head*, enz. En waarom verftaat de doofftomme niet, wat hij doet? Omdat hetzelfde uitgedrukt wordt in eene voor hem nog vreemde taal. Kan hij aan de, voor hem nog onbekende karakters der letteren *zien*, wat zij beduiden? De figuur der letteren, derzelver naam heeft immers geenerlei natuurlijke overeenkomst met de zaak, welker naam of eigenschappen zij voorftellen. Alles, wat die letteren zijn, zijn zij alleenlijk ten gevolge van eene, door de befchaafde volkeren gemaakte overeenkomst, eene overeenkomst, van welke de doofftomme even zoo weinig kennis draagt, als onze hoorende kinderen. Men moet hem derhalve duidelijk zeggen, wat die letteren en woorden beteekenen; men moet woordkennis door zaakkennis begeleiden. Maar hoe dit te doen, daar hij onze fpraak niet hooren kan, en hem de beteekenis der letteren, in welke wij het zouden kunnen fchrijven, niet bekend is? Men moet het hem te kennen geven in zijne natuurtaal, in de taal der gebaren en teekenen; men moet hem wijzen op zijn hoofd, op het hoofd der omftanderen, en van zijn hoofd wederom op het woord. Ge-

Gesteld eens, men wilde eenen doofftommen in een onbehangen vertrek, beduiden, wat een kamerbhang-ger zij, en men gaf hem in de Vingerspraak enkel de letteren *b e h a n g s e l m a k e r* op; de doofftomme zou die letteren vaardig nateekenen: maar oordeelt gij, dat hij nu ook de beteekenis van het woord, de zaak, het voorwerp zelf zou kennen? In geenen deele. Men moet eerst, in de taal der gebaren, het teeken maken van iemand, die iets op eenen muur rekt of uitpant, en het vervolgens aan alle kanten, van boven, onder en aan de beide zijden, op den- zelve vastspijkert. Nu zal de doofftomme zelf het woord op de tafel schrijven, ten bewijze, dat hij begrijpt, wat men zeggen wil. En wie kan er na zulk eene proefneming aan twijfelen, dat hij de mee-ning gevat heeft?

§ 11. Offchoon de taal der gebaren en teekenen, die de doofftomme, bij zijne komst tot het Instituut medebrengt, natuurtaal is, en hij zich dus, bij het vragen naar zijne behoefte, of het te kennen geven van zijne gewaarwordingen, altoos in deze zijne taal duidelijk genoeg uitdrukt, om van ieder mensch ver-staan te worden; komt hem echter bij de nieuwe denkbeelden, welke de toenemende beschaving dagelijks in hem opwekt, ook een aantal bijzonderheden voor, welke hij niet zoo bepaald weet uit te drukken, als hij het wel wenschte. In dit geval komt de kunst of de methode des Instituteurs hem te hulpe, en deelt hem de teekens en gebaren mede, welke de Institu-teur zelf uit vroegere ervaringen de natuur als afge- zien, en reeds onder de andere kweekelingen inge-voerd heeft. Zoo doende wordt hunne zuivere na- tuurtaal weldra eene *methodieke* (eene gewijzigde) *natuurtaal*, die dagelijks door de waarnemingen van hem

hem zelve, van zijne medefcholieren en onderwijzers, rijker, krachtiger en fchooner gemaakt wordt. Om de éénheid en gelijkheid in de taal der teekenen te behouden, om het fchoone en eenvoudige dier tale duidelijk te maken, wordt er alle donderdagen eene algemeene les hierover gehouden, zoo wel voor de onderwijzers, als voor alle leerlingen.

Uit vele wil ik slechts één voorbeeld nemen, en bepaal mij bij de wijze, op welke men, volgens opgave van meergemelden Abt DE L'EPÉE, naar de methodieke natuurtaal den leerlingen de beteekenis der woorden *ik*, *gij*, *hij* of *zij*, *wij*, *gijlieden* en *zijlieden* aan het verftand brengt.

Hij ziet ieder oogenblik, dat hij, indien hij met den top van zijnen vinger op zich zelve wijst, den perfoon aanduidt, dien wij bedoelen, als wij fchrijven *ik*. Hij ziet, dat, indien wij op iemand wijzen, en hem den vinger tegen de borst, of eenig ander in het oog vallend ligchaams gedeelte van dien perfoon leggen, zulks zoo veel beteekent, als *gij*. Hij ziet, dat, indien hij op een' derden doelt, het zij die tegenwoordig, of afwezig is, zijne hand zich uitftrekt naar den perfoon, of naar de plaats, waar hij veronderftelt, dat dezelve gegaan is, en dat wij dit uitdrukken door *hij* of *zij*. Op dezelfde wijze nu leert hij uit het voordoen van anderen, dat, indien wij de hand, al wijzende, in het ronde laten gaan tot hem zelve en eenige anderen, wij daarmede zoo veel willen zeggen, als met het woordje *wij*; dat, indien hij dit zelfde teeken maakt, zonder zich zelve er in te betrekken, dit zoo veel beduidt, als *gijlieden*; en eindelijk, dat dit teeken, gemaakt tegen twee of verfcheidene perfonen, zonder zich zelve en den perfoon, met welken hij fpreekt, er in te befluiten, zoo veel be-

beteekent, als de woorden *zijlieden*. Bij dit alles herinnert hij zich met vermaak zijn oude taal, en men kan aan hem zien, dat het hem streelt, in de taal van de school zoo vele overeenkomst met de zijne te vinden. Nu kent hij reeds de zes personen. Met eigene oogen ziende, dat de drie personen *ik*, *gij*, *hij*, ieder afzonderlijk, altoos éénen persoon beteekenen, en dat integendeel de drie anderen, *wij*, *gijlieden*, *zijlieden*, altoos *twee* of *meer dan éénen* persoon beteekenen, leert hij zeer gemakkelijk in onze taal het *enkelvoudige* van het *meervoudige* onderscheiden; iets, hetwelk hij te voren in zijne taal nooit ontdekt had.

§ 12. Zoo groot is bij de doofstommen de liefde voor de beschaafde en gewijzigde natuur-taal van het Instituut, dat zij ten allen tijde, wanneer zij zich met elkander' onderhouden, in deze taal het gesprek voeren, en de Vingerspraak alleen bezigen bij het noemen van eigene namen van plaatsen en personen, als mede ingevalle zij, bij gebrek van schrijftuig, den naam van een of ander ding aan elkander willen bekend maken. Hieruit blijkt, dat de Vingerspraak slechts een zeer gering hulpmiddel is, hetwelk des noods kan gemist worden, gelijk men er ook op sommige Instituten voor doofstommen, zoo als dat te Leipzig, geen gebruik van maakt. Men kan in stede hiervan ook, ofschoon het minder duidelijk is, in de lucht, of op de hand schrijven met den vinger. Hierin krijgen zij eigenaardig door gedurige oefening eene groote vaardigheid.

§ 13. In den vijfden § zeide ik, dat de doofstommen, behalve de taal der gebaren en teekenen, de werktuigen tot de spraak medebragten: ook deze worden door het onuitputbaar geduld en den onvermoeiden

den ijver van den Instituteur en zijne Mede-onderwijzers beproefd en geoefend. Tegelijk met de Vingerspraak, of een weinig later, al naar de omstandigheden het medebrengen, gewoonlijk terstond na hunne aankomst op het Instituut, en na dat men hen de uiterlijke beweging der lippen, der tong enz. van hoorende en sprekende menschen heeft laten nabootsen, laat men de eerstbeginnenden de toppen der vingers op den strot van den onderwijzer zetten; terwijl de onderwijzer de zijnen op die van den leerling zet, en hem doet voelen, waar en hoe de eerste grondklanken, die de ontluikende mensch voortbrengt, als a, e, i, o, u enz., geformeerd worden. En de leerwijze, van welke men zich, ter bekoming van die klanken en enkele wortelklanken, woorden en volzinnen bedient, is zoo geheel op de natuur der spraakdeelen gegrond, zoo juist en doelmatig ingerigt, dat de Instituteur het gebrek aan gehoor bij zijne leerlingen in zoo verre overwint, dat men onder dezelve niet zelden ontmoet, welke hoorbaar *spreeken*, met eene betere stemleiding, dan vele personen doen, die sedert lange jaren van het gehoor beroofd zijn geweest. Als middelen, om hen de eerste klanken en de overige letters te laten uitspreken, worden er van elke letter ook wel afbeeldfels gemaakt, die zij slechts behoeven aan te zien, om te weten, welk eenen klank of ook wel stomme letter zij daarbij moeten uitdrukken.

Men maakt ook veel gebruik van groote spiegels, waar men hen voor zet, ten einde zij op en in hunnen eigenen mond zien kunnen, of zij den vorm der letters, hun door den onderwijzer voorgemaakt, goed nadoen: waarom zij ook tot eigene oefening en herhaling dezer lesfen kleine zakspiegeltjes bij zich dragen.

Mijn

Mijn tegenwoordig bestek laat niet toe, dit punt breeder uit een te zetten; en dit doet mij waarlijk leed, daar het zoo duidelijk spreken der best bewerkte, meestgevorderde kweekelingen een karaktertrek is, die het Groninger Instituut, volgens de eenparige getuigenis van al de vreemdelingen en deskundigen, bijzonder onderscheidt van, en verheft boven alle Instituten van dezen aard, die bij de beschaafde volkeren gevonden worden (*).

§ 14. Alle onderrigt, hetwelk bij het Groninger Instituut gegeven wordt, onderscheidt zich in het bijzonder door de grondige, doelmatige zaak-kennis, welke men den kweekelingen tracht in te boezemen. Niet tevreden met hun den naam en de gedaante der voorwerpen mede te deelen, staat men teffens stil bij den aard derzelve; bij de grondstoffen, uit welke zij gevormd zijn; bij de personen, die dezelve vervaardigen; bij derzelve bestemming; bij de voor- en na-deelen, die er uit voortvloeijen kunnen; altijd in het oog houdende de bekende spreuk der Latijnen: *die wel onderscheidt, onderwijst wel*.

In de afbeeldingen en den tekst, welke gevonden worden in de zoo voortreffelijke, als zeldzame schriften van COMENIUS, door de hand van een' goeden teekenaar, met kleuren aanmerkelijk vergroot, op papier gebragt, vindt men tot dit einde zeer geschikte voorbeelden; waartoe ook dienen kan de meer bekende prentverzameling van BASEDOW'S *Elementar-werk*, en anderen. (Vergelijk bij deze § ook § 7.)

§ 15. Zigtbaar straalt in iederen tak van de opvoeding en het onderwijs, welke de doofstommen bij
het

(*) Men kan, te dezen opzichte, bij den heer FEITH, in zijne reeds aangehaalde Redevoering, bl. 130—133, verscheidene bijzonderheden vinden.

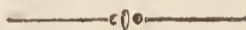
het Instituut ontvangen, door, dat de Instituteur geen geringer doel heeft, dan om al de krachten en vermogens van het ligchaam en den geest der aan hem toevertrouwde kweekelingen, zelfs van het eerste begin af aan, meer en meer te ontwikkelen, deze ongelukkigen wijzer, zedelijker en gelukkiger te maken. Hij zoekt derhalve door de regeling en beschaving van het uitwendige weldadig te werken op het inwendige, zoo wel het hart, als het ligchaam te reinigen van alle vreemde, onzuivere vlekken, indrukken en gezindheden, de vrucht van vroeger verzuim of misbruik; dezelve te voeden met gezonde fappen, gevoelens en denkbeelden, en hen voor de maatschappij nuttig te maken door kiefche zeden en loffelijke daden, waarvan zij de schoonste voorbeelden vinden in de doelmatig gekozene leesboekjes, ontleend uit de gewijde en ongewijde, vooral vaderlandsche Geschiedenis (*). Hij zoekt het verstand zijner leerlingen te ontrukken aan den beperkten kring, waarin het tot op de komst bij het Instituut, bij gebrek aan hulpmiddelen, als geketend lag, door de hinderpalen, die aan de uitbreiding van hunnen gezigtseinder hinderlijk zijn, weg te nemen, en door nieuwe uitzigten voor hen te openen, rijk aan voorwerpen en indrukken, hun te voren geheel onbekend. Hij zoekt bij hen het oordeel op te fcherpen en te verfijnen, door het in werking te brengen bij al de voorwerpen, die natuur en kunst hun als om ftrijd aanbieden. Hij tracht het geheugen, hetwelk met de verbeelding bij de ongelukkigen

(voor-

(*) Offchoon weinige der voorhanden zijnde boekjes in het eerst voor de Doofftommen gefchikt zijn, maken zij echter, verder gevorderd zijnde, met veel vrucht gebruik van de werkjes van NIEUWOLD, VAN HEIJNINGEN BOSCH, WESTER, PERPONCHER, VAN ALPHEN en meer andere.

(vooral bij de verwaarloosden onder hen) als in een' doffen slaap gedompeld was, wederom op te wekken, uit te lokken, te versterken en bekwaam te maken tot het ontvangen, het behouden en de hernieuwing van al het goede en schoone, hetwelk het hart en verstand dagelijks in de school en in de zamenleving zoo ruimschoots toegevoerd wordt. En buiten dit alles zoekt hij hunne zedelijkheid door een' eenvoudigen godsdienstigen zin te versterken, te veredelen, te heiligen en langs dien weg een zekeren grondslag te leggen voor de verschillende godsdienstleer, welke zij naderhand, ter keuze van hunne Ouders of verzorgers, zullen ombelzen; eindelijk hen op te leiden tot een nuttig handwerk, kunst of bedrijf, geschikt om zijnen man te voeden, en te beletten, dat hij naderhand, wanneer hij het Instituut zal verlaten hebben, niet kome tot last van zijne naastbestaanden, of genoodzaakt worde, de weldadigheid der maatschappij voor zich in te roepen.

Als een beknopt overzicht van het geheel, voornamelijk van de onderscheidene vakken en *klassen*, waarop de dooffstomme kweekelingen op dit Instituut *daarin* onderwezen worden, laat ik de beide schema's volgen. De cursus van onderwijs duurt, volgens de reglementen des Instituuts, 7 of 8 jaren. Zie tabel 1 en 2, alsmede de in druk verschenene *wetten en jaarlijksche berigten* van dit Instituut.

OP DIT INSTITUUT WORDT AAN
D O O F S T O M M E N

ONDERWIJS GEGEVEN IN:

- I. Het LEZEN. (boeken of geschriften *verstaan*.)
  1. De *Woordenkennis*. — de woorden. (ook alle in gebruik zijnde basterd- of vreemde woorden.)
  2. De *Taalkennis*. — de Spraakkunst. (vooral de regelen der Sijntaxis.)
  3. De *Teekens*. — het wijzen — de gebaarmaking.
    - a. De Gesten.
    - b. De Pantomime.
- II. Het SCHRIJVEN. (het schriftelijk uiten (uitdrukken) van de gedachten.)
  1. Het brieven schrijven.
  2. Het *opstellen*. (hunne *natuurtaal* in de onze schriftelijk overbrengen.)
  3. De conversatietrant. — vragen en antwoorden. (schriftelijk.)
  4. De Schrijfkunst. — het fraai schrijven (kallographie.)
- III. Het SPREKEN.
  1. Het hardöp lezen.
  2. Het spreken op het gezicht.
  3. De luide conversatie. — Het overluid spreken met vragen en antwoorden.
- IV. Den GODSDIENST.
  1. De Bijbelsche Geschiedenissen.
  2. De Christelijke Waarheden.
  3. De Zedekunde.

V. De

- V. De AARDRIJKSKUNDE. (Geographie.)
VI. De NATUURLIJKE GESCHIEDENIS. (de natuur, hare voortbrengfelen, derzelve bewerking en gebruik.)
VII. De VADERLANDSCHE GESCHIEDENIS. (ook in verband met de *Algemeene Geschiedenis*.)
VIII. Het REKENEN.
1. Uit het hoofd.
2. Met redegeving der plaatsing van iedere talletter.
IX. Het TEEKENEN. Met krijt, in waterverw, in olie-
verw, naar het gipsbeeld, naar het leven.
X. AMBACHTEN en HANDWERKEN.

Onder anderen :

1. Pasfementwerken.	1. Nettenbreiden enz.
2. Hoedenmaken.	2. Linnennaaijen.
3. Zilverfmeden.	3. Wollennaaijen.
4. Schoenmaken.	4. Breiden.
5. Schrijnwerken.	5. Stoppen.
enz. enz. enz.	6. Mutfenmaken.
	7. Borduren en festonneren.
	enz. enz. enz.

EERSTE OF LAAGSTE KLASSE.

1. *Ontwikkeling der ligchamelijke, verstandelijke en zedelijke vermogens — spellen — prenten — redeneren enz.*
2. *Natuurlijke teekens en juiste rigting aan dezelfde.*
3. *De vingerletteren.*
4. *Schrijven — met krijt en op het papier (groot).*
5. *Rekenen. — tellen met voorwerpen.*
6. *Spreken — zuivere klanken, stemvorming.*
7. *Benamingen van omringende voorwerpen.*
8. *Teekenen — met krijt.*
9. *Nettebreiden, — pijpedopjes maken enz.*

TWEEDE OF MIDDELSTE KLASSE.

1. *Meerdere beschaving en uitbreiding van de taal der teekenen.*
2. *Schrijven — ook klein.*
3. *Rekenen. — de vier species.*
4. *Spreken. — op het gezicht, woorden, kleine volzinnen.*
5. *Woorden. — alle mogelijke soorten in alle hunne beteekenissen.*
6. *Teekenen — met potlood, modellen enz.*
7. *Eigen opstel. — eerste gronden beredeneerd.*
8. *Ambacht of handwerk.*

DERDE OF HOOGSTE KLASSE.

1. *Volmaking der gebaren-taal.* — pantomime — afgetrokkene denkbeelden.
2. *Schrijven.*
3. *Rekenen.* — regel van drieën en verder.
4. *Spreeken* — alles.
5. *Woorden* — toegepast met voorbeelden — *lezen* — boeken.
6. *Teekenen* — modellen.
7. *Opstellen, conversatietrant, brieftrant.*
8. *Beschaafde stijl* — taalkunde.
9. *Aardrijkskunde.*
10. *Natuurlijke historie.*
11. *De geschiedenissen* — alg., vaderl., bijbelsche.
12. *Godsdienst* — naar de leer der Kerk, tot welke zij behooren.
13. *Ambacht of handwerk.*

Bij den Drukker dezès is mede te bekomen:

FIGUURLIJK ONDERWIJS IN HET LEZEN,
DOOR
M. van HEIJNINGEN BOSCH.

Let. A.	Abe-prentjes voor Moeder en Kind, 16no, in het zwart	f 0 - 2 - 0
	gekleurd	f 0 - 4 - 0
	in 17 losse blaadjes, met een ko- kerkje er om, zwart	f 0 - 3 - 0
	gekleurd	f 0 - 5 - 8
— 3.	Abe-en-eerste Woordenboekje, voor de Nederlansche Schoolleugd, 8vo, in het zwart	f 0 - - - -
	gekleurd	f 0 - 4 - 8
	Jan en zijn Zusje, of eerste leeslesjes, met een prentje bij ieder lesje, zwart	f 0 - 2 - 0
	gekleurd	f 0 - 4 - 0
	Roosje Vlijm, of tweede leeslesjes, met een prentje bij ieder lesje, zwart	f 0 - 2 - 8
	gekleurd	f 0 - 4 - 8
	Grootmoeder en haar Kindje, of derde leesles- jes, met prentjes, zwart	f 0 - 3 - 0
	gekleurd	f 0 - 5 - 0

SCHOOLPRIJSJES.

Berigt wegens den aard en het gebruik der volgende Schoolprijsjes:	f 0 - 0 - 8
Lijsten van Zedelijk gedrag, ter opteekening van de dagelijksche Goed- en Afkeuringsblij- ken der leerlingen, het pakje van 48 st. ks	f 0 - 12 - 0
Blijken van Vlijt of Goedkeuring: het pakje van 100 stuks	f 0 - 4 - 0
Vereerende Getuigschriften: het pakje van 48 stuks	f 0 - 12 - 0
Medaille, door Zedelijk Gedrag verworven: het pakje van 48 stuks	f 0 - 12 - 0
Medaille voor de 4 Primus: het pakje van 48 stuks	f 0 - 12 - 0
Eerkroon voor Vlijt en Zedelijk Gedrag: het pakje van 24 stuks, zwart	f 0 - 12 - 0
gekleurd	f 1 - 4 - 0

R. VAN KREGTEN, <i>Bevordeneerd Rekenboek</i> , volgens het nieuwe stelsel van maten, gewig- ten en munten, 1ste stukje	f 0 - 3 - 0
---	-------------